

Tammikukkajäärän elintavoista Suomessa (Coleoptera, Cerambycidae: *Strangalia attenuata* L.)

Jyrki Muona

The cerambycid beetle *Strangalia attenuata* is regarded as critically endangered in Finland. Only one extant population is known. The biology of the species in Finland has not been described and remains poorly known elsewhere. Field-work at the Finnish site revealed that the species developed mainly in stumps of medium-sized oaks. The wood was hard and grey on the outside, slightly rotten and quite dry deeper. The galleries were 4-5 mm wide, round in diameter, packed with fairly fine frass, round excrements and small wooden sticks. The pupal chambers were 15-19 mm long. The exit holes were 3 to 4 mm wide, round, located both on the cut surface and the barkless natural surface of the stumps.

Jyrki Muona, Finnish Museum of Natural History, Zoology Unit, P.O.Box 17 FI-00014, University of Helsinki; e-mail: jyrki.muona@helsinki.fi

Kuva 1. Tammikukkajäärän asuttamia tammenkantoja (*Quercus robur*), Parainen, toukokuu, 2011.

Fig. 1. *Quercus robur* stumps with larval galleries of *Strangalia attenuata*, Finland, Parainen, May 2011.

Palm (1959: 315) kuvaa Petersenin tanskalaisen havainnon perusteella tammikukkajäärän elintapoja. Petersen oli löytänyt kuolleen aikuisen vajaan 40 cm paksun tammen kannosta. Puun pinta oli kovaa, sisältä puu oli lahoamassa. Toukkakäytävä kulki lahon ja kovan puun reuna-alueella. Kanto oli puolivarjossa, maaperä kostea ja puussa oli toinen, edelleen elävä haara. Hansen (1966) kertoo lajia tavatun 1950-luvun lopulta alkaen eräällä avoimella rinnealueella erityisesti *Chrysanthemum*in kukissa, toukat kehittyivät tammisissa kuoretomissa aidanseipäissä, joiden puuainees oli melko pehmeää. Horion (1974) toteaa: "...aber bisher keine genaue Beobachtung der Larven durch Zucht." Ehnström & Axelsson (2002) kirjoittavat: "Larvutvecklingen sker i ganska torr vitrötad ved med en hård yta. Angrepp har påträffats i stängselpalar, klenare stammar och grövre grenar." Heliövaara ym. (2004) kirjoittavat: "Toukkien elintavat tunnetaan puutteellisesti." Ehnström & Holmer (2007) taas kertovat tammikukkajäärän kehittyvän toukkana valkolahoisessa tammipuussa, jonka ydin on edelleen kova, mutta pinta jo pehmeä. Heidän

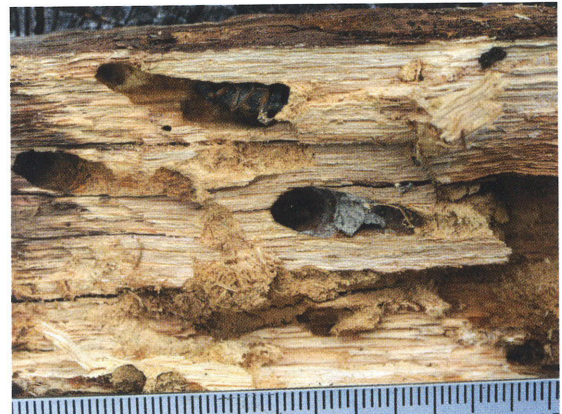
mukaansa toukat kehittyvät todennäköisesti myös kuolleissa tammen oksissa. Kirjassa ei ole viitteitä, joten biologisten tietojen alkuperä jää auki. Hyvin harvojen ja pienialaisten esiintymien vuoksi Ehnström & Holmer (2007) pitävät lajin populaatioita helposti tuhoutuvina ja lajia Ruotsissa hyvin uhanalaisena.

Tammikukkajäärä on Suomessa erittäin harvinainen ja pitkään on tunnettu vain yksi 1987 löydetty esiintymisalue Paraisilla. Lajin biologiaa ei ole kuitenkaan siellä tarkemmin selvitetty. Kesän 2011 kynnyksellä toukokuussa vierailin Paraisilla esiintymän löytäneen Tom Clayhillsin opastuksella. Retki osoittautui onnistuneeksi, koska melko pian löytyi oikea kohde – vanha keskikokoisen tammen kanto, jossa oli leikkauspinnalla ja kuorettomalla pinnalla useita 3-4 mm suuria pyöreitä lentoreikiä (kuva 1). Kannossa oli toukkakäytäviä, koteloitumiskammioita sekä kaksi kammioihinsa kuollutta tammikukkajäärää, koiras ja naaras. Puu oli harmaapintaista, kuoretonta ja pinnalta melko kovaa. Irrotetut kappaleet saattoi murtaa syitä myöten käsin. Toukkakäytävät kulkiivat pääosin puun pituussuunnassa, ne polveilivat jonkin verran ja pituutta niillä oli useita kymmeniä senttejä (kuva 2). Käytävät olivat täynnä melko hienoa purua, joukossa oli pyöreitä ulosteita ja alle puolen sentin mittaisia tikkuja (kuva 3). Toukkakammion seinät olivat pohjaa lukuun ottamatta sileitä, niiden pituus oli 15-19 mm (n=4). Kannosta oli kuoriutunut toistakymmentä yksilöä. Kanto oli aurinkoisella etelärinteellä, paahteisella paikalla. Lähialueelta löytyi samantyyppisiä reikiä useasta kannosta ja toista kantoa tutkittaessa siitä löytyi samanlaisia toukkakäytäviä ja lentoreikiä. Vajaan puolen kilometrin päässä olevasta suuresta elävästä tammesta otetussa lahovikaisessa rungon kappaleessa oli myös tammikukkajäärän jäänteitä. Alueen kaikki

Kuva 2. Tammikukkajäärän toukkakäytäviä, Parainen, toukokuu, 2011.

Fig. 2. Larval galleries of *Strangalia attenuata*, Finland, Parainen, May 2011

Kuva 3. Tammikukkajäärän toukkakäytäviä ja kotelokammioita, yllmpänä kammioonsa ennen ulostuloa menettänyt naarasyksilö. Mittakaava millimetreinä. Parainen, toukokuu, 2011.

Fig. 3. Larval galleries and pupation chambers of *Strangalia attenuata*. The dead female in the uppermost chamber failed to emerge after eclosion. Scale in millimetres. Finland, Parainen, May 2011.

tammet kasvavat lämpimällä tai hyvin lämpimällä paikalla, ja maaperää ei voi pitää erityisen kosteana. Esiintymisalue on melko pieni, mutta kanta vaikuttaa vahvalta. Lämpöolosuhteet eivät vastaa kuvattua tanskalaista löydöstä, mutta itse syönnös on kuvattun kaltainen. Esiintymisalueen pieni koko ja 25 vuotta jatkunut kannan vakaus sopivat hyvin yksiiin ruotsalaisten tekemien havaintojen kanssa (Ehnström & Holmer, 2007; Lindhe et al., 2010).

Suomen eliöstön uhanalaisuustarkastelussa tammikukkajäärä on sijoitettu luokkaan äärimmäisen uhanalaiset, CR (Rassi et al., 2010). Havaintojemme mukaan lajin ainoan tunnetun suomalaisen esiintymän rajat ovat luontaisesti selkeät ja lajin lisääntyminen juuri tällä alueella on todennettu. Esiintymän pitäminen elinvoimaisena on viranomaisten vastuulla.

Kiitokset

PUTTE-projekti ”Onko Suomessa kotoperäisiä metsäkuoriaisia?” on tukenut työtäni. Tom Clayhills ystävällisesti esitteli alueen minulle.

Kirjallisuus

- Ehnström, B. & Axelsson, R. 2002: Insekts gnag i bark och ved. 512 pp. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Ehnström, B. & Holmer, M. 2007: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Skalbaggar: Långhorningar. Coleoptera: Cerambycidae. 302 pp. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Hansen, V. 1966: Traebukke. Dabmarks Fauna 73. 208 pp.
- Heliövaara, K., Mannerkoski, I. ja Siitonen, J.: Suomen sarvijäärät. Tremex Press, 2004. 374 pp.
- Horion, A. 1974: Faunistik der mitteleuropäischen Käfer. Band XII: Cerambycidae - Bockkäfer (mit 52 Verbreitungskarten). – Verlag: Selbstverlag, 228 pp. Überlingen.
- Lindhe, A., Jeppsson, T. & Ehnström, B. 2010: Longhorn beetles in Sweden – changes in distribution and abundance over the last two hundred years. 270 pages. A special-issue of the journal Entomologisk Tidskrift 131 (4): 241-512.
- Palm, T. 1959. Die Holz- und Rinden-Käfer der Süd- und Mittelschwedischen Laubbäume. – Opuscula Entomologica. Supplementum XVI. 374 pp.
- Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (eds.) 2010: The 2010 Red List of Finnish Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 685 p.